

ПОЛИТИЧКА КОНТРОЛА И НАДЗОР НА СОБРАНИЕТО НАД ВЛАДАТА И НАД ДРУГИ НОСИТЕЛИ НА ЈАВНИ ФУНКЦИИ

Политичката контрола и надзор над Владата и над другите носители на јавни функции што се одговорни пред Собранието е една од уставно утврдените надлежности на Собранието на Република Македонија. Поважни механизми за остварување на оваа контролна и надзорна функција на Собранието се следните: пратенички прашања, интерпелација, анкетни комисији, изгласување недоверба на Владата и надзорни расправи.

ПРАТЕНИЧКО ПРАШАЊЕ

Секој пратеник има право на претседателот на Владата на Република Македонија, на член на Владата и на други носители на јавни функции кои се одговорни пред Собранието да им постави прашање што се однесува на нивната работа или на работа од нивната надлежност.

Прашањето се поставува усно или писмено. Усното прашање се поставува на седница, а писменото се поставува преку претседателот на Собранието, во периодот меѓу две седници.

За поставување пратенички прашања се свикнува посебна седница на Собранието, секој последен четврток во месецот. На седницата задолжително присуствуваат претседателот и сите членови на Владата. На седницата присуствуваат и носителите на јавни функции за кои било најавено дека ќе им се постави прашање. Доколку претседателот на Владата од објективни или неодојни причини е неопходно да ја напушти седницата, отсуството не може да биде подолго од еден час.

На една седница пратеникот може да постави најмногу три прашања. Поставувањето на пратеничките прашања не може да трае подолго од десет минути, а пратеникот има право да се изјасни дали е задоволен од одговорот, но не подолго од три минути. Одговорот на усно

поставеното прашање не може да трае подолго од десет минути.

Редоследот на поставување на пратеничките прашања го утврдува претседателот на Собранието во договор со координаторите на пратеничките групи, на начин кој ќе обезбеди сооднос два спрема еден во корист на пратениците од пратеничките групи во опозиција и на пратениците во опозиција кои не се организирани во пратеничка група.

Заради утврдување на распоредот, пратениците го известуваат претседателот на Собранието за намерата да постават пратеничко прашање, и тоа најдоцна 24 часа пред одржување на седницата. Притоа, пратениците немаат обврска да најават кому ќе му постават усно прашање, освен ако прашањето се однесува на носител на јавна функција кој не е член на Владата. Во тој случај, пратеникот е должен да најави на кого ќе му упати пратеничко прашање, за да може носителот на јавната функција да биде повикан на седницата за поставување пратенички прашања.

На усно поставеното прашање се одговара на седницата на Собранието на која е поставено прашањето. На прашање поставено до претседателот на Владата, одговор дава претседателот или одреден претставник на Владата, на прашање поставено на член на Владата, одговор дава членот на Владата, а на прашање поставено на носител на јавна функција, одговор дава носителот на јавна функција.

По исклучок, одговорот може да се даде и во писмена форма, ако од оправдани причини претставникот на Владата, нејзиниот член, или носителот на јавна функција не е во можност да даде устен одговор. Одговорот во писмена форма се дава во рок од дваесет дена. Писмениот одговор се доставува до претседателот на Собранието кој веднаш го упатува до подносителот на барањето и до сите пратеници. На првата наредна седница

предвидена за поставување пратенички прашања, претседателот го известува Собранието за дадениот одговор.

По добиениот одговор, пратеникот што го поставил прашањето има право да постави дополнително прашање во траење од три минути. Ако одговорот се однесува на прашање кое претставува тајна, Владата, односно носителот на јавната функција може да предложи одговорот да се даде на седница на Собранието без присуство на јавноста. За тој предлог одлучува Собранието со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници. По пратеничките прашања и одговорите не се отвара расправа, ниту пак незадоволителниот одговор повлекува некаква одговорност, но самиот публицитет и впечатокот кој се остава во јавноста ги прави пратеничките прашања важен контролен механизам. Практиката на пренесување на собраниските седници преку телевизија е фактор кој му дава дополнително значење на овој институт.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Интерпелацијата за разлика од пратеничкото прашање претставува посложена постапка и инструмент на политичка контрола над Владата, или над конкретен носител на јавна функција, чиј исход може да го загрози опстанокот на Владата и да доведе до губење на довербата во Владата. Иако целта на интерпелацијата не е директно утврдување на индивидуална политичка одговорност, туку отворање расправа за прашање од поширок интерес за земјата, прашањето за одговорност може да следи, доколку биде прифатена интерпелацијата.

Интерпелација можат да постават најмалку пет пратеници во врска со работата на конкретен носител на јавна функција, Владата и секој нејзин член поединечно, како и во врска со прашања од работата на државните органи.

Интерпелацијата со образложение се поднесува исклучиво во писмена форма, потпишана од сите пратеници што ја поднесуваат. Се поднесува до претседателот на Собранието кој веднаш ја доставува до оној кому му е упатена. Субјектот на кој се однесува интерпелацијата има право да достави писмен одговор до претседателот на Собранието, најдоцна во рок од 15 дена од денот на приемот на интерпелацијата.

Таа се става на дневен ред на првата наредна седница на Собранието, по истекот на 15 дена од денот на доставувањето на одговорот до пратениците. Ако одговорот не се поднесе во наведениот рок, интерпелацијата се става на дневен ред на првата наредна седница на Собранието. Пратениците можат да ја повлечат интерпелацијата само пред отпочнувањето на претресот.

Право да ја образложи интерпелацијата на седницата на Собранието има еден од пратениците што ја поднеле интерпелацијата, во

траење од 20 минути. Субјектот на кого му е поставена интерпелацијата има право да го образложи својот писмен одговор или да даде устен одговор на поставената интерпелација, исто така, во траење од 20 минути.

Претресот по интерпелацијата трае еден работен ден до исцрпувањето на листата на пријавени пратеници за збор, при што пријавувањето и редоследот на пратениците за учество во претресот е ист како и во постапката за поставување пратенички прашања. Претресот завршува со гласање што го изразува (не) задоволството на Собранието со одговорот добиен од носителот на јавна функција или Владата, најдоцна до 24,00 часот. Ако Собранието ја прифати интерпелацијата, донесува заклучок во кој се изнесува ставот во врска со наводите на интерпелацијата.

Отсуството на такво задоволство само по себе не предизвикува правни последици за Владата, или за носителот на јавна функција, но може да претставува вовед во покренување постапка за политичка одговорност, или да резултира со оставка на Владата или на носителот на јавна функција. На пример, ако пратениците не се задоволни од образложенијата на министерот за чија работа била покрената интерпелацијата и таквото незадоволство го искажат при гласањето, интерпелацијата може да предизвика морална последица. Тоа значи дека министерот може сам да поднесе оставка, или претседателот на Владата може да му предложи на Собранието разрешување на тој министер.

Така, според Деловникот на Собранието, претресот се прекинува ако се постави прашање за доверба на Владата, ако Владата, односно носителот на јавна функција поднесе оставка, или ако претседателот на Владата поднесе предлог за разрешување на членот на Владата за чија работа е поднесена интерпелацијата.

Во досегашната историја на македонската парламентарна демократија, како подносител на сите интерпелации се јавува парламентарната опозиција.

АНКЕТНИ КОМИСИИ

Анкетната комисија е механизам кој овозможува ex-post контрола над Владата и над другите институции кои за својата работа одговараат пред Собранието.

Анкетната комисија е тело што може да биде основано со одлука на Собранието, со цел да изврши функција на политичка контрола за сите области и за секое прашање од јавен интерес.

Предлог за основање анкетна комисија може да поднесат најмалку 20 пратеници. Исклучок од ова правило претставува Комисијата за заштита на слободите и правата на граѓанинот, која е постојана анкетна комисија.

Делокругот и составот на анкетните комисии се утврдува со одлуката за нивно основање, при што претседателите на анкетните комисии по

правило се од редот на пратениците на пратеничките групи во опозиција.

Анкетните комисии се основаат со цел утврдување факти и состојби по контроверзни прашања, за кои се надлежни министерствата и другите органи на државната власт. Анкетната комисија има задача да направи увид во документацијата, да направи анализа на некој посебен настан или случај и наодите да ги презентира пред Собранието. Анкетните комисии не може да имаат истражни и други судски функции, но наодите на анкетните комисии може да бидат основа за поведување постапка за утврдување одговорност на носителите на јавните функции.

ПРАШАЊЕ ЗА ДОВЕРБА НА ВЛАДАТА

Прашањето за доверба на Владата претставува најмоќниот инструмент на Собранието за контрола на извршната власт.

Прашање за доверба на Владата може да постават најмалку 20 пратеници, во писмена форма и со образложение на причините.

Собранието може да изгласа недоверба со мнозинство гласови од вкупниот број пратеници (апсолутно мнозинство). Иако постапката за поставување прашање за доверба на Владата е релативно лесна, практиката покажува дека многу ретко може да се изгласа недоверба на Владата. Во досегашната практика на македонскиот парламентаризам, изгласана е недоверба само на една Влада.

Прашање за доверба може да постави и претседателот на Владата во писмена форма или усно на седницата на Собранието.

Прашањето за доверба претседателот на Собранието веднаш го доставува до пратениците, Владата и претседателот на Републиката. Кога прашањето за доверба е поставено усно на седница на Собранието, претседателот на Собранието го известува за тоа претседателот на Републиката. Прашањето за доверба може да се повлече до почетокот на седницата на Собранието, на која се расправа по прашањето за доверба на Владата.

За поставеното прашање за доверба на Владата, претседателот на Собранието веднаш свикува седница, која се одржува третиот ден од денот на поставувањето на прашањето за доверба на Владата. Рокот почнува да тече наредниот ден од денот на поставувањето на прашањето за доверба на Владата.

По поставеното прашање за доверба на Владата се води претрес. Право да го образложи прашањето за доверба на Владата има еден од пратениците кои го поставиле прашањето во траење од најмногу 30 минути. Редоследот на пратениците кои ќе учествуваат во претресот се определува во договор на претседателот на Собранието со координаторите на пратеничките групи пред почетокот на седницата. Пратеникот

во текот на претресот може да говори повеќе пати во траење од вкупно 15 минути, а координаторот на пратеничката група вкупно 20 минути.

Собранието гласа за недоверба на Владата по истекот на третиот ден од денот на поставувањето на прашањето за доверба. Во случај кога прашањето за доверба на Владата го поставува претседателот на Владата усно на седницата на Собранието, Собранието гласа за доверба на истата седница. Претседателот на Владата има право да му се обрати на Собранието пред гласањето за доверба.

Ако на Владата и е изгласана недоверба, претседателот на Владата до Собранието поднесува оставка во рок од 24 часа од изгласувањето на недовербата. За изгласаната недоверба на Владата и за поднесената оставка, претседателот на Собранието веднаш го известува претседателот на Републиката. Владата на која и е изгласана недоверба останува на функцијата до изборот на нова влада. Повторно прашање за доверба на Владата не може да се постави пред истекот на 90 дена од последното гласање за доверба. Пред тој рок прашањето може да го постави само мнозинството од вкупниот број пратеници во Собранието на Република Македонија.

НАДЗОРНИ РАСПРАВИ

Надзорните расправи се понов контролен механизам, што за прв пат е воведен со Законот за Собранието на Република Македонија, донесен во август 2009 година. Така, почнувајќи од јануари 2010 година, во Собранието на Република Македонија редовно се одржуваат надзорни расправи.

Надзорна расправа на тема „Користење на фондовите од инструментот за претпристапна помош-ИПА во Република Македонија“

Надзорните расправи се одржуваат за да се добијат информации и стручни мислења во врска со утврдувањето и спроведувањето на политиките, извршувањето на законите и другите активности на Владата и на органите на државната управа.

Надзорната расправа ја спроведува матичното работно тело на Собранието во чиј делокруг спаѓа прашањето што е предмет на надзорната расправа.

Матичното работното тело може на седница да покани овластени претставници на Владата или на органите на државната управа и да побара од нив информации и појаснувања што се предмет на надзорната расправа. На надзорната расправа можат да бидат поканети и други лица кои можат да дадат информации за прашањата кои се предмет на расправата.

За одржување на надзорната расправа, претседателот на работното тело го известува претседателот на Собранието, кој потоа писмено ја известува Владата со барање да определи овластени претставници за прашањата што се предмет на надзорната расправа. Овластените претставници потоа писмено се покануваат на седницата на работното тело на која ќе се одржи надзорната расправа, од страна на претседателот на тоа тело. Тој може од овластените претставници да побара информациите, мислењата и ставовите да ги достават и во писмена форма, најдоцна три дена пред денот на одржувањето на седницата на телото.

Иницијатива за одржување на надзорна расправа може да покрене еден член од матичното работно тело. За одржување на надзорна расправа работното тело одлучува со мнозинство гласови од присутниот број членови,

а најмалку со една третина од вкупниот број членови. Во ситуациите кога 15 пратеници во писмена форма ќе побараат одржување на надзорна расправа, тогаш претседателот на работното тело е должен веднаш да свика нејзино одржување. Препорака за одржување определени надзорни расправи до претседателот и членовите на матичното работно тело може да даде претседателот на Собранието со потпретседателите и координаторите на пратеничките групи.

Во текот на расправата, членовите на матичното работно тело, но и пратениците кои не се членови на матичното работно тело можат да поставуваат прашања до овластените претставници на Владата, на органите на државната управа или на другите лица поканети на расправата, само во врска со прашањето кое е предмет на расправата.

По завршувањето на надзорната расправа работното тело до Собранието доставува извештај во кој е внесена суштината на излагањата, а може да предложи и заклучоци кои се доставуваат и до Владата на Република Македонија. Заклучоците по правило се објавуваат на веб-страницата на Собранието на Република Македонија.

- Секој пратеник има право на претседателот на Владата и на други носители на јавни функции кои се одговорни пред Собранието да им поставува прашања што се однесуваат на нивната работа или на работа од нивната надлежност. За поставување пратенички прашања се свикнува посебна седница на Собранието, последниот четврток од месецот.
- Најмалку пет пратеници може да постават интерпелација во врска со работата на конкретен носител на јавна функција, Владата и секој нејзин член одделно, како и за работата на државните органи. Интерпелацијата сама по себе не предизвикува правни последици за Владата или за носителот на јавната функција, но може да претставува вовед во покренување постапка за нивна политичка одговорност или да резултира со нивна оставка.
- Собранието со одлука може да основа анкетни комисии за сите области и за секое прашање од јавен интерес. Предлог за основање анкетна комисија може да поднесат најмалку 20 пратеници.
- Собранието може да изгласа недоверба на Владата. Прашање за доверба на Владата може да постават најмалку 20 пратеници, а одлуката за изгласување недоверба се донесува со апсолутно мнозинство.
- Надзорните расправи се одржуваат за да се добијат информации и стручни мислења во врска со утврдувањето и спроведувањето на политиките, извршувањето на законите и други активности на Владата и органите на државната управа.